

جغرافیا و روابط انسانی، بهار ۱۴۰۳، دوره ۶، شماره ۴، ۹۹۶-۱۰۱۳

تدوین راهبردهای توسعه پایدار شهری با استفاده از تکنیک های **SWOT**، **ACEPT**، **TOPSIS** (مطالعه موردی: شهر کرمانشاه)

زهرا احمدی

دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری دانشگاه علوم و تحقیقات / گروه جغرافیا / تهران . ایران

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۸/۱۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۷/۱۹

چکیده

برنامه های توسعه شهری عمدتاً در قالب طرح های جامع و تفصیلی مطرح هستند بیشتر کالبدی، ایستا و سستی بوده و تدوین آنها ابعاد اجتماعی، اقتصادی و مدیریتی لحاظ نشده و غیرقابل انعطاف، طولانی مدت و در نهایت قابلیت اجرایی چندانی ندارند لذا گذار از این طرح ها به سمت برنامه ریزی راهبردی جهت حل مسائل و سازگاری با تحولات آینده ضروری به نظر می رسد. هدف اصلی این پژوهش، تدوین راهبردهای توسعه پایدار شهری کرمانشاه است. روش تحقیق از نظر هدف کاربردی و از نظر روش و ماهیت توصیفی-تحلیلی است. جمع اوری اطلاعات به صورت اسنادی -کتابخانه ای بوده است. حجم نمونه این پژوهش ۳۰ نفر کارشناسان و مدیران می باشد. به منظور تحلیل داده های گردآوری شده و ارائه راهبرد مناسب از مدل **SWOT** بهره گرفته شد. سپس برای اولویت بندی راهبردهای حاصل از تکنیک سوات، ۵ نفر از اساتید و کارشناسان به پرسشنامه دوم پاسخ داده اند و برای رتبه بندی راهبردها از از تکنیک **TOPSIS** همراه با مدل **ACEPT** استفاده شده است. نتایج نشان می دهد مهمترین راهبردهای شهر کرمانشاه در موقعیت تهاجمی قرار گرفتند و شامل راهبردهای توسعه گردشگری، توسعه کشاورزی، توسعه خدماتی و صنعتی، توسعه بازرگانی و تجاری و توسعه ارتباطات می باشند.

واژگان کلیدی: توسعه شهری، توسعه پایدار شهری، برنامه ریزی استراتژیک، کرمانشاه

مقدمه

واضح است که روند برنامه ریزی در طول زمان به ماهیت سریع تغییرات ساختار شهر بستگی دارد. تغییرات عمده در دوران پس از جنگ جهانی دوم بوجود آمده نیازمند بازسازی فیزیکی و اجتماعی فراوانی بویژه در اروپای غربی شد (Khan&Swapan,2013:183). در این زمان، برنامه بلوپرینتی یا رویکرد طرح جامع که عمدتاً براساس برنامه ریزی عقلانی (پیش بینی، تجزیه و تحلیل و تخصص زمین) منجر به ایجاد طرحهای بلندمدت فیزیکی بلوپرینتی شد. این رویکرد نیز در کشورهای درحال توسعه با تاخیر مورد استفاده واقع شد. این روش رویکرد برنامه ریزی فیزیکی با روند سریع شهرسازی و محدودیت منابع در کشورهای در حال توسعه مواجه شد. ((Rakodi, 2001:210)). در دهه ۱۹۶۰ سنت های برنامه ریزی جهانی دچار تغییر شده اند. جهت گیری به برنامه ریزی مشارکتی از طریق برنامه ریزی فزاینده توسط لیندبلوم (۱۹۵۹) و برنامه ریزی حمایتی توسط دیویدف (۱۹۶۵) تغییر عمده در پارادایم جهانی بود. این تغییر منجر به ترکیب روش های برنامه ریزی استراتژیک در برنامه ریزی در سطح جهانی شد (Rahman,2016:17). هدف از برنامه ریزی استراتژیک شهری بهبود عملکرد شهر و اطمینان از توسعه آینده شهر تا محیطی با برنامه و پاسخگو به نیازهای شهروندان باشد (نیک پور و صفایی رینه، ۱۳۹۴: ۵۰). الگوی برنامه ریزی استراتژیک با توجه به بهره پری از نظریه های چون نظریه سیستم ها، نظریه توسعه پایدار، عدلت اجتماعی و... فقط شیوه فنی و راهکاری عملی برای تهیه و اجرای طرح های توسعه شهری در کشور یا کشور خاصی نیست، بلکه نوعی پارادایم جدید در برنامه ریزی از جمله برنامه ریزی فضایی محسوب می شود که تا حدود زیادی محصول خرد جمعی و تجارب جامعه ی بیشتری است و هدف نهایی آن نیز تامین توسعه ی پایدار و اعتلای کیفیت زندگی برای تمامی شهروندان جهان است (حسینی و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۱۹). هدف کلان توسعه استراتژیک، ایجاد محیطی قابل زندگی برای همه، همراه با عدالت اجتماعی، کارآیی اقتصادی و پایداری زیست محیطی است و توسعه استراتژیک در محدوده های زمین و مسکن شهری، خدمات اجتماعی و زیربنایی توسعه اقتصادی و زیست محیطی به طور یکپارچه وارد می شود (رهنمایی و همکاران، ۱۳۸۸: ۲۶). در نظام برنامه ریزی استراتژیک اهداف و سیاست های کاربری زمین در جهت تلفیق اهداف کالبدی با اهداف اقتصادی، محیطی، اجتماعی و فرهنگی ارتقا یافته و وظایف برنامه ریزی از تهیه نقشه کاربری زمین، جدول کاربری ها به سمت اهداف راهبردی یعنی سازماندهای فضایی فعالیت ها براساس آمایش سرزمین، رفاه عمومی و کیفیت زندگی معطوف شده است (رضایی و کریمی، ۱۳۹۵: ۴۸). با توجه به تحولات سریع و پیچیدگی های جهان امروز، برای اغلب شهرهای کشورهای درحال توسعه از قبیل ایران، دیگر برنامه ریزی های سنتی و طرحهای رایج نظیر طرح جامع و تفصیلی نمی تواند پاسخگوی حل مشکلات شهری باشد. در این میان برنامه ریزی استراتژیک می تواند در جهت مقابله سیستماتیک با معضلات شهری در مدیریت کارآمد شهر کمک شایان توجهی نماید. با توجه به قرارگیری شهر کرمانشاه در استان مرزی دارای قابلیت های و توانایی های زیادی برای توسعه است از طرفی وجود مشکلات زیادی مانند بیکاری، جرم، کاهش کیفیت زندگی و افزایش مهاجرت و شکل گیری سکونتگاههای غیررسمی (جمشیدی و همکاران، ۱۳۹۲، روستایی و همکاران، ۱۳۹۱، ابراهیم زاده

و صیدی، ۱۳۹۱) نیازمند تدوین راهبردهای مناسب به منظور توسعه و کاهش مسائل شهر می باشد. بنابراین هدف اصلی این پژوهش، تدوین راهبردهای مناسب توسعه شهری در شهر کرمانشاه می باشد.

مبانی نظری

برنامه ریزی راهبردی به منظور برخورد صحیح با آینده و رفع مشکلات و پیچیدگی های فعلی به کار گرفته می شود. برنامه ریزی راهبردی از دهه ۱۹۷۰ که از برنامه ریزی جامع به دلیل ناتوانی در شکل دهی به تغییرات فضایی در شهرها و ارتباط ضعیف آن با اجرا انتقاد شد، جایگزین آن شده است. برنامه ریزی راهبردی به طور خاص، فرایند باز و مشارکتی خلاقی است که اساس پیوند فعالیت های مرتبط همه ذی نفعان شهر را برای دوره زمانی مشخص برقرار می کند، بر موضوعات اساسی تمرکز دارد، راهبردی یکپارچه را برای واقعیت شهر بوجود می آورد، انعطاف پذیری در تصمیم گیری را شکل می دهد، عمل گرا است و براساس فرهنگ جدیدی از مدیریت شهری پایه گذاری شده است (اشرفی و جانبابانزاد، ۱۳۹۳: ۸۴). برنامه ریزی استراتژیک یک سری مفاهیم، روال های کاری و ابزار جهت مدیریت تغییرات فراهم می سازد. اگرچه رویکردهای متفاوتی وجود دارد، با این حال چارچوب برنامه ریزی استراتژیک بدون توجه به حیطه کار بست آن و نوع سازمانی که انجام آن را برعهده می گیرد، بسیار مشابه است. برنامه ریزی استراتژیک را می توان در حیطه های اقتصادی، کالبدی، اداری و به همان ترتیب در سطوح ملی، ایالتی، منطقه ای و شهری مورد استفاده قرار دارد (مرادی و مسیحی، ۱۳۸۴: ۶۵). اگرچه برنامه ریزی استراتژیک توسط ریشه های نظامی و شرکتی معرفی شده بود، این رویکرد در برنامه ریزی شهری برای فرایند باز و روش مشارکتی خلاق تکامل یافت. چارچوب برنامه ریزی استراتژیک، جهت و توجیه جریان منظم و فعالیت سرمایه گذاری را فراهم می کند که منجر به تغییر در موقعیت و شکل توسعه می شود (Healey, 1996: 4). برنامه ریزی استراتژیک یک فرایند بی انتها است که شامل (۱) یک روش تطابق نرم (۲) ابزار توسعه پایدار شهری (۳) مکانیسم حکمرانی مشارکتی (۴) یک نوع همکاری و (۵) ابزاری برای مدیریت و شناسایی عدم قطعیت ها و تغییرات آینده است. با این وجود، برنامه ریزی استراتژیک می تواند برای پایداری شهری در زمانی که فرایند برنامه ریزی با مشارکت معنی دار ذینفعان برای کارایی نهادینه شده است، کمک کند (Steinberg, 2005: 69). به نظر می رسد برنامه ریزی استراتژیک به دلیل اقدامات مشارکتی ظاهرا یک رویکرد پایدار است اما مفهوم روابط قدرت برای بیان هدف نامشخص است (Levy, 2007: 3). فرایند برنامه ریزی استراتژیک به طور عمده به شناسایی پروژه های توسعه به عنوان عامل اصلی برای دستیابی به چشم انداز و اهداف آینده بستگی دارد (Khalil, 2012: 78).

برنامه توسعه استراتژیک یک ابزار بسیار انعطاف پذیر است و با استانداردهای برنامه ریزی ملی محدود نمی شود. آماده سازی کاملا اختیاری است و توسط دولت محلی تامین می شود و این ضرورت را با توجه به نیازهای خود تعریف می کند. در نتیجه، برنامه توسعه استراتژیک انعطاف پذیرتر و محدودیت کمتری بوسیله مقررات برنامه ریزی موجود دارد. به جای رهبری قانونی یا اداری، برنامه ریزی توسعه استراتژیک بیان دیدگان بلندمدت نخبگان سیاسی است (Wu, 2007: 380). برنامه ریزی استراتژیک یک فرآیند است که اجازه بیان نظرات ذینفعان دولتی و خصوصی را می دهد و

همکاری برای توسعه یک شهر را دنبال می کند (Farhoodi et al,2009:355). برنامه ریزی استراتژیک شهری مسیر توسعه یک شهر یا منطقه شهری در با توجه وضعیت فعلی و تحلیل SWOT تعیین می کند. این رویکرد به شهر برای پاسخ به رویدادهای جاری سریع، مدیریت تغییر و بهبود کیفیت زندگی کمک می کند. برنامه ریزی استراتژیک شهری پاسخ به سوالات زیر را کمک می کند؟

- کدام مناطق باید چه نوع رشدی را دریافت کنند؟

- چگونه می توان وضعیت اقتصادی موجود را حفظ و گسترش داد؟

- چگونه کیفیت زندگی محافظت و تقویت می شود؟ (Habitat,2007:7).

ویژگی های برنامه ریزی استراتژیک شهری

برنامه ریزی استراتژیک شهری شامل سه ویژگی اصلی است که آن را با عمل برنامه ریزی پویا و در حال تغییر مرتبط می کند. یک، در برنامه ریزی استراتژیک شهری محیط مهم است و به طور مداوم تغییر می کند. برای مقابله این تغییرات، برنامه ریزان باید محیط را تجزیه و تحلیل کنند تا مشخص شود چه فرصت هایی ممکن رخ نمایند که می تواند بهره برداری قرار گیرند و بررسی اینکه چه تهدیدهایی ممکن ظاهر شود که مانع دستیابی پروژه به اهدافش می شود. بنابراین استفاده از تجزیه و تحلیل SWOT مورد تاکید قرار می گیرد. دوم، برنامه ریزی استراتژیک شهری برای نیاز به مشارکت ذینفعان جهت ارزیابی ارزش های جامعه و تسهیل اجرای آن تاکید می کند. سرانجام برنامه ریزی استراتژیک شهری تلاش دارد با در نظر گرفتن جنبه های اجرایی در همه مراحل برنامه ریزی شکاف بین برنامه ریزی و اجرا را از بین برد. تلاش می کند تا بین اهداف و بلندپروازی ها تعادل برقرار کند و بر اهمیت تعهد در میان ذینفعان کلیدی برای اجرای موفق تاکید دارد (de Graaf & Dewulf,2010:472)

در جدول شماره ویژگی های برنامه ریزی استراتژیک شهری ارائه شده است.

جدول شماره ۱: ویژگی های برنامه ریزی استراتژیک

Farhoodi et al,2009	Habitat,2007
شناخت مسئله یا مسائل راهبردی شهر بدون دخالت جزئیات	رویکرد تمرکز زد(پایین به بالا)
رویکرد برنامه ریزی انعطاف پذیر و حفظ در برابر تغییرات شهری	فرایند محور و اقدام محور
تلاش برای ارتقا اقتصاد شهر	ترکیب پاسخگویی و کنشگر
مطالعات انتخابی و هدفمند	انعطاف پذیر
اولویت برنامه های کاربردی و عملی	با اجماع در مورد مسائل شروع می شود
ادغام اهداف فیزیکی با اهداف اجتماعی و اقتصادی	برنامه ریزی، بودجه بندی و پیاده سازی یکپارچه
مشاوره پایین به بالا و بالا به پایین فرایند برنامه ریزی و اجرا	تمرکز و انتخابی- هدف شناسایی و حل مسائل مهم است درحالی که هدف توسعه شهری متعادل و پایدار در بلندمدت است.
روند تصمیم گیری جاری سیستماتیک با توجه به آینده است	ارزیابی کامل محیط داخلی و خارجی(موقعیت)
روشنی چشم انداز نهایی و اهداف برای رسیدن به آن	انتظار روندهای جدید، ناپیوستگی ها و غافلگیری ها
پیوندهای متقابل در روند تصمیم گیری	تعامل با طیف وسیعی از ذینفعان
مشارکت مردم و سازمان های ذینفع	آگاهی و مشارکت چند ذینفعی/سیاسی
طراحی و برنامه ریزی براساس دیدگاه ذینفعان	اجرا توسط توانمندسازی
توجه به تغییر در خواسته های سیاسی و اجتماعی	-
توجه به نقاط قوت و ضعف سازمان های اجرایی	-
براساس شناسایی قابلیت های واقعی شهر	-

مراحل فرآیند تهیه استراتژی توسعه شهر

فرایند برنامه ریزی استراتژیک یا تصمیم گیری در خصوص یک برنامه ریزی استراتژیک و یا اتفاق نظر اولیه در میان تصمیم سازان آغاز می گردد. در مرحله دوم تیم برنامه ریزی استراتژیک زمینه تاریخی، موقعیت کنونی و چشم انداز آتی محدوده جغرافیایی مورد مطالعه را مشخص می کنند و اهداف کلان جهت هدایت فرآیند برنامه ریزی استراتژیک تعیین می گردد. در مرحله سوم اهداف مشخص تر براساس تحلیل های داخلی و خارجی صورت می پذیرد. زمانی که اهداف کلان و اجرایی تعیین و متغیرهای مهم شناسایی شدند در مرحله بعد گروه برنامه ریزی استراتژیک بایستی به دقت روشن نماید که چگونه می توان به اهداف کلان و اجرایی دست یافت و یا هر یک از موضوعات استراتژیک در دستور کار بر حسب اولویت چگونه می توان مواجه شد. مرحله پنجم مرحله ارزیابی و انتخاب گزینه برتر است(نسترن و هوشمندفر، ۱۳۸۹: ۶۳). همچنین مراحل تهیه راهبرد توسعه شهری در ۴ مرحله بیان شده است: ۱- کجا هستیم؟(ارزیابی وضع موجود) وضعیت شهر شامل شرایط اقتصادی، اجتماعی، مدیریتی، جغرافیایی، عوامل خارجی موثر، نقاط قوت، نقاط ضعف و محدودیت های موجود، ارزش ها، اولویت ها و انتظارات گروه های ذینفع و قوانین موجود مورد بررسی قرار می گیرد. گسترش بیش از حد موضوعات، چندان مفید نبود و زمان و هزینه را هدر می دهد. یک روش تحلیلی مانند

SWOT به این مرحله کمک می کند ۲- کجا می خواهیم باشیم؟ (تنظیم چشم انداز) چشم انداز سازی فعالیتی است کخ شهروندان و بهره وران یک دور نمای مشترک از آینده جامعه شان می سازند. چشم اندازسازی قسمتی از برنامه ریزی راهبردی و یک تکنیک مشارکت عمومی با هدف تجسم اهداف بلند مدت برای برنامه ریزی شهری پایدار است. ۳- چگونه به آنجا می رسیم؟ (تنظیم راهبردهای که برنامه های جامعی نباشند، بلکه ترجیحا باید موضوعات مهمتر شهر را در نظر گیرند) ۴- چه اقداماتی باید برای رسیدن به آن انجام دهیم؟ (اولویت بندی برنامه ها و پروژه ها، جزئیات اجرایی، بودجه کافی برای عملکرد مداوم و اجرا، بازنگری و اصلاح) در کلیه مراحل مراحل چهارگانه، تمام گروه ها مشارکت فعال دارند (جهانی شکیب و همکاران، ۱۳۹۳: ۵۰).

روش تحقیق

روش تحقیق از نظر هدف کاربردی و از نظر روش و ماهیت توصیفی-تحلیلی است. جمع اوری اطلاعات به صورت اسنادی - کتابخانه ای بوده است بدین ترتیب که با مطالعه اسناد و تحقیقات مرتبط با شهر کرمانشاه و همچنین با مصاحبه با مردم و مسئولی به تهیه و تدوین نقاط ضعف، قوت، فرصت و تهدید اقدام شد سپس این عوامل به صورت پرسشنامه در بین مدیران و کارشناسان شهرداری، فرمانداری، مسکن و شهرسازی و مسئولان ذی ربط توزیع گردید. حجم نمونه این پژوهش ۳۰ از نفر کارشناسان و مدیران می باشد. به منظور تحلیل داده های گردآوری شده و ارائه راهبرد مناسب از مدل swot بهره گرفته شد. سپس برای اولویت بندی راهبردهای حاصل از تکنیک سوات، ۵ نفر از اساتید و کارشناسان به پرسشنامه دوم پاسخ داده اند و برای رتبه بندی راهبردها از از تکنیک TOPSIS همراه با مدل ACCEPT استفاده شده است.

SWOT

یکی از مناسب ترین فنون برنامه ریزی و تجزیه و تحلیل استراتژی ماتریس swot است که امروزه به عنوان ابزاری برای تحلیل عملکردها و شکاف ها مورد استفاده برنامه ریزان و طراحان شهری قرار می گیرد (Terrados et al, 2007:1257). تحلیل swot برای اولین بار در سال ۱۹۵۰ توسط دو فارغ التحصیل مدرسه بازرگانی هاوارد به نام های جورج آبرت اسمیت و رولند کریستنسن مطرح شد. در آن زمان این تحلیل ضمن کسب موفقیت های روزافزون به عنوان کسب ابزار مفید مدیریتی شناخته شد؛ اما شاید بیشترین موفقیت مشهود این تحلیل زمانی بدست آمد که Jack Welch از جنرال الکتریک در سال ۱۹۸۰ از آن برای بررسی راهبردهای GE و افزایش بهره وری سازمان خود استفاده کرد (Duarte et al., 2006:233). SWOT سرواژه عبارات قوت ها (Strengths)، ضعف ها (Weaknesses)، فرصت ها (Opportunities) و تهدیدها (Threats) است (Chang and Huang, 2006:158).

ACCEPT

مرحله ارزیابی، از مهمترین مراحل تصمیم گیری است. ارزیابی وابسته به نظر تصمیم گیرندگان که با استفاده از شاخص های در نظر گرفته شده انجام می پذیرد (Jharkharia & Shankar, 2007:247). روش ACCEPT از جمله روش های مبتنی بر معیارهای جبرانی می شود. منظور از روش های جبرانی این است که در این روش ها، کمبود یا نواقص یک شاخص، توسط قوت شاخص های دیگر قابل جبران است. در روش ACCEPT ویژگی های زیر مد نظر است.

Attainability: به معنی امکان پذیری (به مفهوم قابل دسترس بودن می پردازد).

Costing: به معنی هزینه سازی (به بررسی هزینه ناشی از هر استراتژی می پردازد).

Effectiveness: به معنی اثربخشی (به میزان موثر بودن استراتژی اشاره دارد).

Popularity: به معنی مقبولیت (عمومیت داشتن استراتژی را ارزیابی می نماید).

Timing: به معنی زمان بری (به قابلیت اجرای استراتژی در محدوده زمانی معین اشاره دارد). (Caterino et al, 2009:432)

تکنیک TOPSIS

این تکنیک از جمله روش های جبرانی در MADM می باشد. منظور از جبرانی بودن این است که مبادله بین شاخص ها در این مدل مجاز است. یعنی به طور مثال ضعف یک شاخص ممکن است توسط امتیاز شاخص دیگری جبران شود. در این روش علاوه بر در نظر گرفتن فاصله یک گزینه از نقطه ایده آل، فاصله آن از نقطه ایده آل منفی هم در نظر گرفته می شود. بدان معنی که گزینه انتخابی باید دارای کمترین فاصله از ایده آل بوده و در عین حال دارای بیشترین فاصله را از ایده آل منفی داشته باشد. در این تکنیک نیازمند استفاده از داده های کمی می باشیم و برای شاخص های کیفی نیز با استفاده از مقیاس های مناسب آن را به مقادیر کمی تبدیل نماییم. همچنین از آنجا که تمامی معیارها دارای اهمیت برابری نیستند، تکنیک تاپسیس مجموعه ای از وزن ها را از تصمیم گیرنده دریافت می نماید. گام های تکنیک تاپسیس در ادامه بیان گردید:

گام اول: بدست آوردن ماتریس بی مقیاس (نرمال سازی)

برای نرمال سازی شاخص هایی که جنبه مثبت داشته اند از تابع شماره (۱) استفاده شده است.

$$n_{ij} = \frac{a_{ij}}{a_{ij}^{max}} \quad (1)$$

و برای شاخص هایی که جنبه منفی داشته باشند از تابع شماره (۲) استفاده شده است.

$$n_{ij} = 1 - \frac{a_{ij}}{a_{ij}^{max}} \quad (۲)$$

گام دوم: ماتریس بی مقیاس وزین: ایجاد ماتریس بی مقیاس وزین با مفروض بودن بردار W به عنوان ورودی به الگوریتم یعنی:

$$V = N_D \cdot W_{n \times n} = \begin{bmatrix} V_{11}, \dots, V_{1j}, \dots, V_{1n} \\ \vdots \\ V_{m1}, \dots, V_{mj}, \dots, V_{mn} \end{bmatrix} \quad (۳)$$

گام سوم: مشخص نمودن ایده آل مثبت و ایده آل منفی

گزینه ایده آل برابر است با:

$$A^+ = \left\{ (\max V_{ij} | j \in J), (\min V_{ij} | j \in J') | i = 1, 2, \dots, m \right\} = \{V_1^+, V_2^+, \dots, V_j^+, \dots, V_n^+\} \quad (۴)$$

گزینه ایده آل منفی برابر است با:

$$A^- = \left\{ (\min V_{ij} | j \in J), (\max V_{ij} | j \in J') | i = 1, 2, \dots, m \right\} = \{V_1^-, V_2^-, \dots, V_j^-, \dots, V_n^-\} \quad (۵)$$

گام چهارم: ماتریس راه حل ایده آل مثبت و منفی و اندازه فاصله گزینه i با راه حل ایده آل مثبت و منفی به روش اقلیدسی طبق تابع شماره ۶ و ۵ محاسبه می شود.

(۶)، (۵)

$$d_i^+ = \sqrt{\sum_{j=1}^n (v_{ij} - v_j^+)^2}, i = 1, 2, \dots, m$$

$$d_i^- = \sqrt{\sum_{j=1}^n (v_{ij} - v_j^-)^2}, i = 1, 2, \dots, m$$

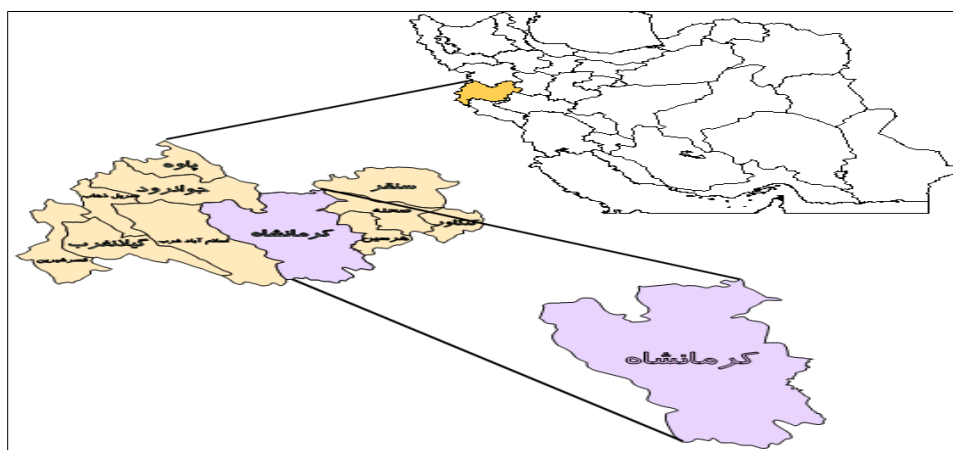
ضریب C_i طبق تابع ۷ مورد محاسبه قرار گرفت. (مهرگان و دهقان نیری، ۱۳۸۸: ۱۵۹)

$$cl_i^* = \frac{d_i^-}{d_i^- + d_i^+} \quad (۷)$$

محدوده مورد مطالعه

شهر کرمانشاه در نیمه غربی استان کرمانشاه واقع شده است و جمعیت آن در سال ۱۳۹۵ برابر با می باشد. این شهر بین ۳۴ درجه و ۱۹ دقیقه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۷ دقیقه طول شرقی از نصف النهار مبدأ (گرینویچ) قرار دارد. مساحت شهر کرمانشاه ۸۷۹۶ هکتار است با احتساب پادگان ها، پالایشگاه ها و کارخانه ها بالغ بر ۱۰۰۰ هکتار می باشد (بنی

عامریان و صادق بیگی، ۱۳۹۵: ۹۹). کرمانشاه از شهرهای تاریخی و فرهنگی ایران است و به دلیل قرار گیری در تقاطع دو محور شمال به جنوب و شرق به غرب و نیز همجواری با کشور عراق و واقع شدن بر سر راه کربلا و بغداد از اهمیت بسیاری برخوردار است. شهر کرمانشاه مرکز استان کرمانشاه است که در ۵۲۵ کیلومتری جنوب غربی تهران و در مسیر راه اصلی تهران مرز خسروی و در ارتفاع ۱۴۱۰ متری از سطح دریا قرار دارد. شهر کرمانشاه بر جلگه‌ای در شمال و جنوب رود قره‌سو برافراشته شده و این رود از سراب روانسر سرچشمه گرفته و پس از آبیاری مسیر از میان شهر کرمانشاه گذشته و در نزدیکی فرامان به رودخانه گاماسیاب می‌پیوندد. جلگه کرمانشاه از شمال به وسیله کوه می‌دله و از جنوب خاوری به وسیله کوه سفید در میان گرفته شده است (شهام و دادفر، ۱۳۸۴: ۱۴۰).

شکل شماره ۱: موقعیت شهر کرمانشاه

یافته های تحقیق

ماتریس ارزیابی عوامل داخلی

تحلیل SWOT است که شامل استخراج نقاط قوت، ضعف داخلی و فرصت و تهدید خارجی، ماتریس ارزیابی عوامل داخلی (IFF)، ماتریس ارزیابی عوامل خارجی (EFE)، و در نهایت ماتریس عوامل داخلی (IE) است. نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید؛ که منتج از اظهارنظرهای شهروندان و نیز سؤالات باز پرس‌شنامه‌های کارشناسان و همچنین اطلاعات به دست آمده از وضعیت موجود باغات می‌باشد. برای تعیین ضرایب از طیف لیکرت استفاده شد. سپس ضریب انتخاب شده برای هر عامل در ارزش اولیه آن، که از ۱ تا ۵ می‌باشد ضرب گشت تا ضریب اولیه محاسبه گردد. ضریب اولیه با استفاده از پرسشنامه که به وسیله ۳۰ نفر از کارشناسان و مسئولان شهر کرمانشاه تکمیل گردید به دست آمده است. در مرحله بعد در صد یا میانگین وزنی هر عامل نسبت به کل محاسبه شده تا ضریب ثانویه به دست آید. سپس به هر عامل با توجه به میزان اثربخشی و اهمیت آن از ۱ تا ۴ رتبه داده شد. در پایان هم رتبه هر عامل در وزن نسبی آن ضرب گشته تا ضریب نهایی به دست آید. همان طور که مشاهده می‌شود جمع نمره نهایی ۲۸ عامل ارائه شده

در ماتریس IFF برابر با ۲.۶۴ است. که این عدد در ماتریس IF برای تعیین و تدوین راهبردهای توسعه شهری به کار می رود.

جدول شماره ۲: ماتریس ارزیابی عوامل داخلی (IFE)

ردیف	ضریب اولیه	ضریب ثانویه	نمره	ضریب نهایی
۱	98	0.03	3	0.093
۲	134	0.04	4	0.170
۳	114	0.04	4	0.144
۴	120	0.04	4	0.152
۵	123	0.04	4	0.156
۶	132	0.04	4	0.167
۷	115	0.04	3	0.109
۸	109	0.03	3	0.104
۹	95	0.03	3	0.090
۱۰	93	0.03	3	0.088
۱۱	119	0.04	4	0.151
۱۲	128	0.04	4	0.162
۱۳	115	0.04	4	0.146
۱۴	103	0.03	3	0.098
۱	117	0.04	2	0.074
۲	113	0.04	2	0.072
۳	127	0.04	2	0.080
۴	99	0.03	1	0.031
۵	113	0.04	2	0.072
۶	96	0.03	1	0.030
۷	92	0.03	1	0.029
۸	96	0.03	1	0.030
۹	98	0.03	1	0.031
۱۰	118	0.04	2	0.075

0.031	1	0.03	97	ضعف مدیران شهر در تبلیغ توانایی های شهری و جذب توریسم	۱۱
0.086	2	0.04	135	عدم سرمایه گذاری متناسب با رشد جمعیت شهر	۱۲
0.081	2	0.04	128	نبود مدیریت یکپارچه شهری	۱۳
0.082	2	0.04	129	مشارکت ضعیف بخش خصوصی و ضعف نهادهای مردمی	۱۴
2.64		1.00	3156	مجموع	

ماتریس ارزیابی عوامل خارجی (EFE)

در این بخش عوامل محیط خارجی (تهدید و فرصت) شهر کرمانشاه امتیازدهی شده است. در پایان نیز هر کدام از ضرایب در نمره مربوطه ضرب گردید تا نمره نهایی به دست آید. بدیهی است که جمع نمره نهایی حاصل این ماتریس نیز در ماتریس IFE استفاده می شود. مجموع ضریب نهایی عوامل خارجی ۲.۶۰ بدست آمده است.

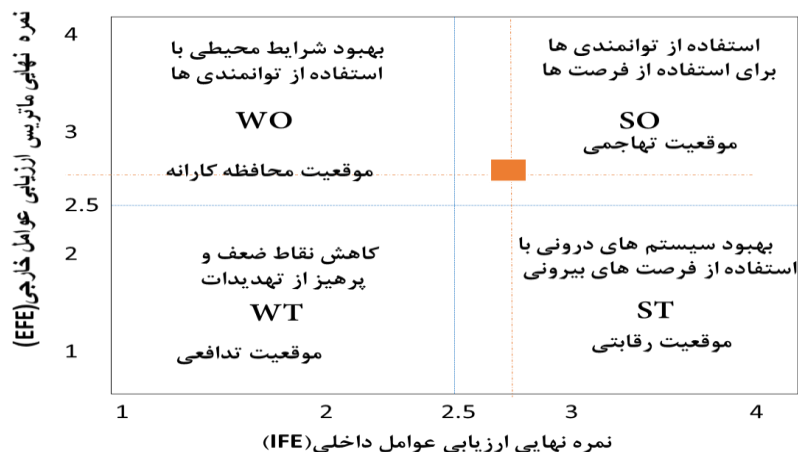
جدول شماره ۳: ماتریس ارزیابی عوامل خارجی (EFE)

عوامل اصلی خارجی	ضریب اولیه	ضریب ثانویه	نمره	ضریب نهایی
۱ مرز طولانی استان با کشور عراق و تجارت با این کشور	118	0.039	4	0.156
۲ وجود بازارچه های مرزی در استان و نقش آن در اشتغال	110	0.036	4	0.145
۳ امکان سرمایه گذاری های در مرز برای تجارت	118	0.039	4	0.156
۴ موقعیت استراتژیک استان و شهر کرمانشاه	106	0.035	4	0.140
۵ قرار گیری بر سر راه اماکن زیارتی	96	0.032	3	0.095
۶ پوشش گیاهی و جانوری غنی استان و شهرستان	98	0.032	3	0.097
۷ وجود صنایع دستی در استان و شهرستان	100	0.033	3	0.099
۸ موقعیت جغرافیایی و قرار گرفتن بین کوه ها برای گردشگری و ورزش های زمستانی	106	0.035	4	0.140
۹ مرکزیت اداری و سیاسی شهر کرمانشاه	97	0.032	3	0.096
۱۰ وجود میادین نفتی در استان	106	0.035	3	0.105
۱۱ وجود مراکز دانشگاهی (دولتی، آزاد، پیام نور)	105	0.035	4	0.139
۱۲ وجود چهارناحیه صنعتی در شهرستان	98	0.032	3	0.097
۱۳ وجود مراتع کوهستانی و دشتی مناسب	103	0.034	4	0.136
۱۴ سهم بالای شهرستان از محصولات کشاورزی	108	0.036	4	0.142
۱ قاچاق کالا و مواد در مرزهای استان	120	0.040	2	0.079
۲ عدم سرمایه گذاری در استان به سبب مسائل امنیتی	115	0.038	2	0.076

0.074	2	0.037	112	تغییرات کاربری اراضی و از بین رفتن اراضی کشاورزی	۳
0.031	1	0.031	94	افزایش آلاینده ها ناشی از توسعه صنایع	۴
0.035	1	0.035	106	ضعف زیرساخت ها و دسترسی های مربوط به بازارچه های مرزی	۵
0.078	2	0.039	118	ضعف صنایع غذایی و تبدیلی در استان و شهرستان	۶
0.034	1	0.034	102	ضعف در خطوط ریلی و هوایی	۷
0.077	2	0.039	117	افزایش بیکاری و جرم در استان	۸
0.075	2	0.037	113	ضعف شبکه های ارتباطی بین منطقه ای	۹
0.036	1	0.036	110	افزایش نرخ واردات بویژه محصولات کشاورزی	۱۰
0.076	2	0.038	115	عدم جذب سرمایه گذاری خصوصی	۱۱
0.035	1	0.035	105	کاهش سطح آب های جاری و زیرزمینی	۱۲
0.077	2	0.038	116	افزایش تغییرات اقلیمی در سطح استان	۱۳
0.079	2	0.040	120	تفاوت های قومی و فرهنگی و مذهبی در استان	۱۴
2.605		1	3032		

ماتریس داخلی خارجی (IFE)

پس از شناسایی عوامل داخلی و خارجی، امتیازدهی و محاسبه ضریب نهایی آن‌ها به تعیین راهبردهای مناسب پرداخته شد. در چارچوب تعیین راهبردها مرحله ارزیابی در برگیرنده اطلاعات به دست آمده از عوامل داخلی و خارجی است که فرصت‌ها و تهدیدات خارجی را با نقاط قوت و ضعف داخلی مقایسه می‌کند. به همین منظور عوامل داخلی و خارجی در ماتریس SWOT با یکدیگر مقایسه شدند تا راهبردهای امکان‌پذیر و مناسب تدوین گردد. راهبردها در چهار قسمت به عنوان راهبردهای تهاجمی (SO) راهبردهای بازنگری (WO) راهبردهای تنوع (ST) و راهبردهای تدافعی (WT) ارائه شدند. با توجه به ماتریس SWOT موقعیت توسعه شهر کرمانشاه در قسمت استراتژی های تهاجمی قرار می‌گیرد.

شکل شماره ۲: ماتریس داخلی خارجی (IE)

جدول شماره ۴: راهبردهای

راهبردهای تدافعی (WT)	راهبردهای بازنگری (WO)	راهبردهای رقابتی (ST)	راهبردهای تهاجمی (SO)
۱۱- تدوین برنامه های منطقه ای و شهری و توزیع اشتغال و خدمات در شهرستان ها برای کاهش مهاجرت به شهر کرمانشاه	۶- تکمیل تقویت و تجهیز فعالیت های متفرقه موجود صنایع دستی	۱- توسعه خدمات رفاهی کرمانشاه به عنوان شهر اصلی ایران در خدمات دهی به زائران عراقی	۱. توسعه فعالیت های بازرگانی و تجاری با کشور همسایه و کاهش قاچاق و مشاغل کاذب در راستای کاهش فقر و بیکاری (A1)
۱۲- افزایش سرمایه گذاری های تولیدی، زیربنایی به منظور ثبات جمعیت، ایجاد اشتغال و درآمد و ایجاد تعادل بین امکانات و منابع جمعیت.	۷- اتخاذ تدابیر خاص برای افزایش خدمات و توانمندی سکونتگاه های غیررسمی (جعفرآباد، دولت آباد، کولی آباد)	۲- ایجاد مشوق هایی جهت سرمایه گذاری بخش خصوصی در بخش گردشگری و صنعتی و کشاورزی با توجه به مرزی بودن استان	۲. توسعه خدمات توریستی، فرهنگی و هنری برای بهره برداری از قابلیت های توریسم پذیر بودن شهر کرمانشاه (A2)
۱۳- اشاعه آموزش های فنی و حرفه ای در راستای ایجاد اشتغال مولد به گرایش جوانان به بخش های تولیدی برای مبارزه با بیکاری و قاچاق مواد مخدر.	۸- افزایش خدمات رفاهی و تفریحی برای اوقات فراغت و مبارزه با مصرف مواد مخدر.	۳- تخلیه تدریجی مراکز نظامی از داخل شهر به بیرون به منظور بهره برداری در تولید و خدمات	۳. توسعه خطوط هوایی و شبکه های پست و مخابرات به منظور برقراری ارتباط با مناطق مختلف کشور و سایر نقاط جهان برای توسعه توریسم و تقویت موقعیت استراتژی شهر کرمانشاه (A3)
۱۴- شناسایی نقاط جرم خیز شهر و تدوین راه حل های مبارزه با آن.	۹- ارتقا تکنولوژی و دانش فنی و حمایت های مالی از واحدهای تولیدی صنعتی و کشاورزی با توجه به وجود نیروی متخصص و جوان جهت بازدهی بیشتر و جلوگیری از مهاجرت	۴- ساماندهی شهر کرمانشاه و منطقه پیرامون آن به منظور مهار رشد جمعیت و توسعه فیزیکی آن	۴. تجهیز و تقویت ظرفیت های خدماتی و صنعتی شهر کرمانشاه جهت ارتقاء نقش منطقه آن و تقویت صنایع صنایع کانی غیر فلزی (تولید سیمان، شیشه، کاشی و ...) (A4)
۱۵- توزیع متناسب کاربری ها در سطح شهر برای به تعادل رساندن شهر و کاهش مناطق دارای تراکم و کاهش نسبی جرم.	۱۰- استفاده از محور آزادراه کر بلا در ایجاد مشاغل خدماتی - رفاهی در راستای کاهش مشاغل کاذب بویژه دستفروشی	۵- توسعه و تقویت مراکز دانشگاهی بویژه در ارتباط با فعالیت های تولیدی و کشاورزی با توجه به ظرفیت های شهر	۵. تشویق تولید محصولات زراعی صادراتی و اصلاح شیوه های کشت صنعتی (A5)

بعد از تدوین استراتژی‌ها به کمک ماتریس SWOT، پرسشنامه‌ای تهیه گردید و ۵ نفر از خبرگان شرکت به امتیازدهی استراتژی‌ها از نظر شاخص‌های امکان‌پذیری، هزینه‌سازی، اثربخشی، مقبولیت و زمان‌بری (مدل ACEPT) پرداختند. میانگین پاسخ شهروندان (براساس طیف لیکرت) به عنوان ماتریس خام در مدل تاپسیس استفاده شده است. نتیجه نهایی مدل تاپسیس در رتبه‌بندی اولویت‌های تهاجمی در جدول شماره بیان شده است

جدول شماره ۵: **Error! No text of specified style in document.** -۱ ماتریس بی‌مقیاس وزن دار شده (D)

(نتیجه نهایی Topsis)

	امکان‌پذیری	هزینه‌سازی	اثربخشی	مقبولیت	زمان‌بری	مجموع
A1 استراتژی اول	۰.۱۰۹۷۳۴۰۱۵	۰.۰۳۱۶۳۷۱۵۸	۰.۰۹۳۶۹۴۲۹۳	۰.۰۵۸۸۰۴۵۷۸	۰.۰۸۰۲۷۸۷۳۷	۰.۳۷۴۱۴۹
A2 استراتژی دوم	۰.۱۸۸۹۸۶۳۵۹	۰.۰۲۳۹۵۹۸۷۴	۰.۰۸۵۱۱۸۸۸۳	۰.۰۵۳۹۱۹۲۷۵	۰.۰۵۲۳۳۲۴۸	۰.۴۰۴۳۱۷
A3 استراتژی سوم	۰.۲۰۱۱۷۹۰۲۸	۰.۰۲۹۵۲۸۰۱۴	۰.۰۷۹۴۰۱۹۴۳	۰.۰۷۴۱۸۴۲۳۷	۰.۰۶۵۵۰۴۶۰۱	۰.۴۴۹۷۹۸
A4 استراتژی چهارم	۰.۲۲۸۶۱۲۵۳۱	۰.۰۲۹۱۰۶۱۸۵	۰.۱۱۷۵۱۴۸۷۶	۰.۰۷۶۸۹۸۲۹۵	۰.۰۶۳۷۲۴۵۸۵	۰.۵۱۵۸۵۶
A5 استراتژی پنجم	۰.۱۷۶۱۸۴۰۵۸	۰.۰۲۸۶۸۴۳۵۶	۰.۱۲۰۰۵۵۷۳۸	۰.۰۶۲۴۲۳۳۲۲	۰.۰۶۹۵۹۸۶۳۹	۰.۴۵۶۹۴۶

با توجه به نتیجه حاصل از مدل ACEPT و TOPSIS اولویت‌بندی راهبره‌های تهاجمی به در جدول شماره ارائه شده است. نتیجه نشان می‌دهد که راهبرد توسعه خدمات توریستی، فرهنگی و هنری برای بهره‌برداری از قابلیت‌های توریسم‌پذیر بودن شهر کرمانشاه بالاترین امتیاز و بعد از آن راهبردهای تشویق تولید محصولات زراعی صادراتی و اصلاح شیوه‌های کشت صنعتی، تجهیز و تقویت ظرفیت‌های خدماتی و صنعتی شهر کرمانشاه جهت ارتقاء نقش منطقه آن و تقویت صنایع کانی غیر فلزی (تولید سیمان، شیشه، کاشی و ...)، توسعه فعالیت‌های بازرگانی و تجاری با کشور همسایه و کاهش قاچاق و مشاغل کاذب در راستای کاهش فقر و بیکاری و توسعه خطوط هوایی و شبکه‌های پست و مخابرات به منظور برقراری ارتباط با مناطق مختلف کشور و سایر نقاط جهان برای توسعه توریسم و تقویت موقعیت استراتژی شهر کرمانشاه قرار گرفتند.

جدول شماره ۶: اولویت‌بندی راهبردهای توسعه

رتبه	گزینه‌ها	نماد
۱	توسعه خدمات توریستی، فرهنگی و هنری برای بهره‌برداری از قابلیت‌های توریسم پذیر بودن شهر کرمانشاه (توسعه توریسم)	(A2)
۲	تشویق تولید محصولات زراعی صادراتی و اصلاح شیوه‌های کشت صنعتی (توسعه کشاورزی)	(A5)
۳	تجهیز و تقویت ظرفیت‌های خدماتی و صنعتی شهر کرمانشاه جهت ارتقاء نقش منطقه آن و تقویت صنایع صنایع کانی غیر فلزی (تولید سیمان، شیشه، کاشی و ...) (توسعه خدماتی و صنعتی)	(A4)
۴	توسعه فعالیت‌های بازرگانی و تجاری با کشور همسایه و کاهش قاچاق و مشاغل کاذب در راستای کاهش فقر و بیکاری (توسعه بازرگانی و تجاری)	(A1)
۵	توسعه خطوط هوایی، ریلی و شبکه‌های پست و مخابرات به منظور برقراری ارتباط با مناطق مختلف کشور و سایر نقاط جهان (توسعه ارتباطات)	(A3)

نتیجه‌گیری

امروزه شهرها با توجه به رشد جمعیت با مشکلاتی زیادی همچون فقر شهری، حاشیه‌نشینی و آلودگی‌های محیطی و... دست به‌گریبان هستند. بخشی زیادی از این مشکلات در شهر به سبب عدم برنامه‌ریزی صحیح و مشکلات ساختاری ناشی از طرح‌های قبلی می‌باشد. حادث شدن این مسائل در شهرها سبب جهت‌گیری مدیران شهری به سمت طرح‌های راهبردی و استراتژیک و چشم‌اندازسازی برای شهر شده است. همچنین از دیگر ضرورت‌های توجه به این طرح‌ها می‌توان به عدم استفاده از توانایی‌های شهر و وجود عملکرد ضعیف با توجه ظرفیت بالقوه شهر اشاره کرد. همان‌طور که گفته شد شهرها کرمانشاه به سبب رشد جمعیت ناشی از رشد طبیعی و مهاجرت از مشکلات زیادی رنج می‌برد نیازمند اتخاذ رویکردهای مناسب به منظور حل این مسائل است. که در این پژوهش برنامه‌ریزی استراتژیک شهری را راه‌حلی ارزنده برای برون‌رفت از این مسائل طرح کرده است. به همین منظور از تکنیک SWOT بهره‌گرفته شد ابتدا با بررسی مطالعات و اسناد و مصاحبه با شهروندان و مدیران مهمترین نقاط قوت، ضعف و تهدید و فرصت‌های شهر کرمانشاه تدوین شده است در تدوین عوامل به سعی شده به سطوح استانی و منطقه‌ای موثر در توسعه شهر توجه ویژه شود. سپس اقدام به راهبردهای مناسب در چهار موقعیت اصلی شد و با توجه به اینکه موقعیت توسعه شهری کرمانشاه در بخش تهاجمی قرار گرفته است با استفاده از تکنیک‌های ACCEPT و TOPSIS راهبردهای بخش تهاجمی اولویت‌بندی شده‌اند. نتایج بدست آمده نشان می‌دهد که راهبرد توسعه خدمات توریستی، فرهنگی و هنری برای بهره‌برداری از قابلیت‌های توریسم پذیر بودن شهر کرمانشاه بالاترین امتیاز و بعد از آن راهبردهای تشویق تولید محصولات زراعی

صادراتی و اصلاح شیوه های کشت صنعتی، تجهیز و تقویت ظرفیت های خدماتی و صنعتی شهر کرمانشاه جهت ارتقاء نقش منطقه آن و تقویت صنایع کانی غیر فلزی (تولید سیمان، شیشه، کاشی و ...)، توسعه فعالیت های بازرگانی و تجاری با کشور همسایه و کاهش قاچاق و مشاغل کاذب در راستای کاهش فقر و بیکاری و توسعه خطوط هوایی و شبکه های پست و مخابرات به منظور برقراری ارتباط با مناطق مختلف کشور و سایر نقاط جهان برای توسعه توریسم و تقویت موقعیت استراتژی شهر کرمانشاه قرار گرفتند. بنابراین جهت کاهش مسائل ناشی از رشد جمعیت شهری، استفاده از ظرفیت های بالقوه شهر کرمانشاه، مدیران شهری باید اجرای این راهبردها را در اولویت اقدامات خود قرار دهند تا شهر به جایگاه اول غرب و شمال غرب دست پیدا کند.

منابع

۱. اشرفی، یوسف، جانبابانژاد، محمدحسین (۱۳۹۳) برنامه ریزی راهبردی و تدوین چشم انداز شهر ساوه، آمایش سرزمین، دوره ششم، شماره اول، صص ۱۱۲-۸۳.
۲. رهنمایی، محمد تقی، شعبانی فرد، محمد، اکبرپور سراسکانرود، محمد (۱۳۸۸) توسعه استراتژیک شهرهای میانی ایران با تاکید بر رویکرد CDS راهی به سوی توسعه منطقه ای، آمایش سرزمین، سال اول، شماره اول، صص ۵۴-۲۱.
۳. نسترن، مهین، هوشمندفر، سپیده (۱۳۸۹) برنامه ریزی استراتژیک جهت ساماندهی قسمتی از بافت فرسوده شهر ارومیه، جغرافیا و مطالعات محیطی، دوره ۱، شماره ۳، صص ۷۲-۶۱.
۴. مرادی مسیحی، وازار (۱۳۸۴) برنامه ریزی استراتژیک و کاربرد آن در شهرسازی ایران نمونه موردی کلانشهر تهران، انتشارات پردازش و برنامه ریزی شهری.
۵. رضایی، محمدرضا، کریمی، بیراژ (۱۳۹۵) اولویت بندی و تعیین راهبردها توسعه شهر (CDSS) شیراز با استفاده از AHP، پژوهش و برنامه ریزی شهری، سال هفتم، شماره بیست و چهارم، صص ۶۰-۲۳.
۶. جهانی شکیب، فاطمه، آل محمد، سیده، صالحی، اسماعیل (۱۳۹۳) انطباق پذیری راهبرد توسعه شهری در نظام برنامه ریزی شهری ایران (نمونه موردی مطالعه: شهر شاهرود) فصلنامه جغرافیا و مطالعات محیطی، سال سوم، شماره نهم، صص ۶۲-۴۷.
۷. شهام، افشین و هیلدا دادفر، (۱۳۸۴)، جغرافیای جهانگردی ایران، تهران، انتشارات طراوت، چاپ اول
۸. بنی عامریان، علی، صیدبیگی، صادق (۱۳۹۵) بررسی روند گسترش فیزیکی شهر کرمانشاه و اثرات زیست محیطی آن از آغاز انقلاب تا کنون، فصلنامه پژوهش های نوین علوم جغرافیایی، معماری و شهرسازی، سال اول، شماره اول، صص ۱۲۶-۸۷.
۹. جمشیدی، علیرضا، جمینی، داود، جمشیدی، معصومه، چراغی، رامین (۱۳۹۲)، اسکان غیررسمی، اولویت بندی چالش های محله جعفرآباد شهر کرمانشاه، پژوهش های جغرافیایی انسانی، دوره ۴۵، شماره ۴، صص ۲۴۲-۲۲۱.

۱۰. روستایی، شهریور، احدنژادروشنی، محسن، اصغری زمانی، اکبر، زنگنه، علیرضا (۱۳۹۱) توزیع فضایی فقر شهری در شهر کرمانشاه، فصلنامه علمی-پژوهشی رفاه اجتماعی، سال دوازدهم، شماره ۴۵، صص ۹۰-۷۱.
۱۱. ابراهیم زاده، عیسی، صیدی، مصطفی (۱۳۹۱) تحلیلی بر اسکان غیررسمی و تعیین ضریب تاثیر عامل ها با استفاده از مدل تحلیل مسیر؛ موردشناسی: شاطرآباد کرمانشاه، نشریه جغرافیا و برنامه ریزی، دوره ۱۶، شماره ۱، صص ۱-۲۲.
۱۲. مهرگان، محمدرضا؛ دهقان نیری، محمود (۱۳۸۸)، رویکرد منسجم BSC-TOPSIS جهت ارزیابی دانشکده‌های مدیریت برتر دانشگاه‌های تهران، نشریه مدیریت صنعتی، دوره ۱، شماره ۲، صص ۱۵۳-۱۶۸.

13. Caterino, N., Iervolino, I., Manfredi, G., & Cosenza, E. (2009). Comparative analysis of multi-criteria decision-making methods for seismic structural retrofitting. *Computer-Aided Civil and Infrastructure Engineering*, 24(6), 432-445.
14. Chang, H. H., & Huang, W. C. (2006). Application of a quantification SWOT analytical method. *Mathematical and computer modelling*, 43(1-2), 158-169.
15. De Graaf, R. S., & Dewulf, G. P. (2010). Applying the lessons of strategic urban planning learned in the developing world to the Netherlands: A case study of three industrial area development projects. *Habitat International*, 34(4), 471-477.
16. Duarte, C., Ettkin, L. P., Helms, M. M., & Anderson, M. S. (2006). The challenge of Venezuela: a SWOT analysis. *Competitiveness Review: An International Business Journal*, 16(3/4), 233-247.
17. Farhoodi, R., Gharakhlou-N, M., Ghadami, M., & Khah, M. P. (2009). A critique of the prevailing comprehensive urban planning paradigm in Iran: The need for strategic planning. *Planning Theory*, 8(4), 335-361.
18. Habitat, U. N. (2007). Inclusive and sustainable urban planning: A guide for municipalities. *Nairobi: UN Habitat*.
19. Healey, P. (1997). The revival of strategic spatial planning in Europe. *Making strategic spatial plans*, 3-19.
20. Jharkharia, S., & Shankar, R. (2007). Selection of logistics service provider: An analytic network process (ANP) approach. *Omega*, 35(3), 274-289.
21. Khalil, H. A. E. E. (2012). Enhancing quality of life through strategic urban planning. *Sustainable cities and society*, 5, 77-86.
22. Khan, S., & Swapan, M. S. H. (2013). From blueprint master plans to democratic planning in South Asian cities: Pursuing good governance agenda against prevalent patron-client networks. *Habitat International*, 38, 183-191.
23. Levy, C. (2007). Defining Strategic Action Planning Led by Civil Society Organizations: The Case of CLIFF, India.
24. Rahman, M. A. U. (2016). Urban sustainability through strategic planning: A case of metropolitan planning in Khulna city, Bangladesh. *Journal of Urban Management*, 5(1), 16-22.
25. Rakodi, C. (2001). Forget planning, put politics first? Priorities for urban management in developing countries. *International Journal of Applied Earth Observation and Geoinformation*, 3(3), 209-223.
26. Steinberg, F. (2005). Strategic urban planning in Latin America: Experiences of building and managing the future. *Habitat International*, 29(1), 69-93.

27. Terrados, J., Almonacid, G., & Hontoria, L. (2007). Regional energy planning through SWOT analysis and strategic planning tools: Impact on renewables development. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 11(6), 1275-1287.
28. Wu, F. (2007). Re-orientation of the city plan: Strategic planning and design competition in China. *Geoforum*, 38(2), 379-392.